

ДОСВІД ФРАНЦІЇ ЩОДО ПОБУДОВИ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ МИТНОЇ СИСТЕМИ: ПРОЕКЦІЯ НА УКРАЇНУ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ *

©2018 МЕЛЬНИК О. Г., ТОДОЩУК А. В., АДАМІВ М. Є.

УДК 339

Мельник О. Г., Тодощук А. В., Адамів М. Є. Досвід Франції щодо побудови та функціонування митної системи: проекція на Україну в умовах європейської інтеграції

Статтю присвячено дослідженню досвіду Франції щодо побудови та функціонування митної системи та обґрунтуванню на цій основі пріоритетних векторів реформування митних органів України в умовах європейської інтеграції. Дослідження ґрунтувалося на вивченні базових принципів організаційної побудови митних органів у Франції, стратегічних і тактичних напрямів їхньої роботи та аналізованні ключових результатів функціонування. Одержані результати дали змогу однозначно позиціонувати митну систему Франції як таку, що пріоритизує митну функцію та спрямована на сприяння законній міжнародній торгівлі та підтримання національної безпеки. Також було здійснено вивчення ключових проблем вітчизняної митної системи, на підставі чого виконано порівняльне аналізування митних органів України та Франції. Це дало змогу ідентифікувати стрижневу проблему вітчизняної митної системи, що пов'язана із функціонуванням митних органів у структурі Державної фіскальної служби України та пріоритизацією фіскальної функції. За результатами дослідження обґрунтовано необхідність створення окремого органу – Національної митної служби, що першочергово забезпечуватиме розвиток митної сфери.

Ключові слова: митна система, митні органи, Франція, Україна, реформування, європейська інтеграція.

Бібл.: 11.

Мельник Ольга Григорівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: olia_melnyk@ukr.net

Тодощук Андрій Васильович – кандидат економічних наук, доцент кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: a.todoschuk@gmail.com

Адамів Марта Євгенівна – кандидат економічних наук, асистент кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: marta_adamiv@i.ua

УДК 339

UDC 339

Мельник О. Г., Тодощук А. В., Адамів М. Е. Опыт Франции по построению и функционированию таможенной системы: проекция на Украину в условиях европейской интеграции

Статья посвящена исследованию опыта Франции по построению и функционированию таможенной системы и обоснованию на этой основе приоритетных векторов реформирования таможенных органов Украины в условиях европейской интеграции. Исследование основывалось на изучении базовых принципов организационного построения таможенных органов во Франции, стратегических и тактических направлений их работы и анализе ключевых результатов функционирования. Полученные результаты позволили однозначно позиционировать таможенную систему Франции как такую, что пріоритизує митну функцію та спрямована на сприяння законній міжнародній торгівлі та підтримання національної безпеки. Також було здійснено вивчення ключових проблем вітчизняної митної системи, на підставі чого виконано порівняльне аналізування митних органів України та Франції. Це дало змогу ідентифікувати стрижневу проблему вітчизняної митної системи, що пов'язана із функціонуванням митних органів у структурі Державної фіскальної служби України та пріоритизацією фіскальної функції. По результатам дослідження обґрунтовано необхідність створення окремого органу – Національної митної служби, котра в першу чергу буде забезпечувати розвиток митної сфери.

Ключевые слова: таможенная система, таможенные органы, Франция, Украина, реформирование, европейская интеграция.

Библ.: 11.

Мельник Ольга Григорьевна – доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой внешнеэкономической и таможенной деятельности, Национальный университет «Львовская политехника» (ул. Степана Бандеры, 12, Львов, 79013, Украина)

E-mail: olia_melnyk@ukr.net

Тодощук Андрей Васильевич – кандидат экономических наук, доцент кафедры внешнеэкономической и таможенной деятельности, Национальный университет «Львовская политехника» (ул. Степана Бандеры, 12, Львов, 79013, Украина)

E-mail: a.todoschuk@gmail.com

Адамів Марта Євгенівна – кандидат экономических наук, ассистент кафедры внешнеэкономической и таможенной деятельности, Национальный университет «Львовская политехника» (ул. Степана Бандеры, 12, Львов, 79013, Украина)

E-mail: marta_adamiv@i.ua

Melnyk O. G., Todoschuk A. V., Adamiv M. Ye. French Experience in Establishing and Functioning of Customs System: Projection to Ukraine in the Conditions of European Integration

The article is concerned with researching the experience of France on establishing and functioning of customs system and substantiating the priority vectors of reforming the customs authorities of Ukraine in the conditions of European integration. The study was based on a study of the basic principles of organization of customs authorities in France, strategic and tactical directions of their work and an analysis of the main results of their functioning. The obtained results allowed to uniquely position the French customs system as such that prioritizes customs function and is aimed at promoting legitimate international trade together with maintaining national security. Also a study on the key problems of the national customs system was carried out, on the basis of which a comparative analysis of the customs authorities of Ukraine and France was done. This allowed to identify the main problem of the national customs system associated with the functioning of customs authorities in the structure of the State fiscal service of Ukraine and prioritization of fiscal function. According to the results of the research, the need to create a separate body – the National customs service, which will primarily ensure the development of the customs sphere, has been substantiated.

Keywords: customs system, customs authorities, France, Ukraine, reforming, European integration.

Bibl.: 11.

Melnyk Olga G. – D. Sc. (Economics), Professor, Head of the Department of Foreign Trade and Customs Operations, Lviv Polytechnic National University (12 Stepana Bandery Str., Lviv, 79013, Ukraine)

E-mail: olia_melnyk@ukr.net

Todoschuk Andriy V. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Foreign Trade and Customs Operations, Lviv Polytechnic National University (12 Stepana Bandery Str., Lviv, 79013, Ukraine)

E-mail: a.todoschuk@gmail.com

Adamiv Marta Ye. – PhD (Economics), Assistant, Department of Foreign Economic and Customs Activity, Lviv Polytechnic National University (12 Stepana Bandery Str., Lviv, 79013, Ukraine)

E-mail: marta_adamiv@i.ua

Одним із ключових рушіїв європейської інтеграції України є активізація міжнародної торгівлі вітчизняних підприємницьких структур із європейськими державами. При цьому розвиток зовнішньоекономічної діяльності українських суб'єктів господарювання повинен відбуватися зусиллями не лише бізнесу, але й представників обох сторін Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Варто зазначити, що Європейське співтовариство активно підтримує вітчизняний бізнес, надаючи йому чимало вигідних преференцій і можливостей виходу та подальшого функціонування на європейських ринках. Крім того, для України надаються фінансові ресурси й фахові консультації щодо, зокрема, економічної інтеграції в європейський простір. Водночас Україна також повинна продемонструвати результативні реформаторські дії щодо приведення у відповідність усіх сфер до європейських стандартів та правил. Однією із таких ключових сфер, що пріоритетним чином визначає ефективність здійснення зовнішньоекономічної діяльності, є національна митна система. Реформування митної системи України в сучасних умовах євроінтеграційних перетворень є вкрай нагальною проблемою, навколо якої останнім часом точаться жваві дискусії серед представників влади, незалежних фахових організацій, приватного сектора, митних фахівців.

У розвинених європейських державах митна система є, насамперед, каталізатором законної та чесної торгівлі бізнес-структур, захистом держави та її громадян від шахрайських операцій чи небезпечної продукції. А далі мова йде про забезпечення справедливого й об'єктивного оподаткування зовнішньоекономічної діяльності, що захищає інтереси як національної економіки, так і бізнесу зокрема, а також відповідає європейським стандартам. На жаль, в Україні на сьогодні склалася дещо інша ситуація, коли фіскальна функція стала пріоритетною для національної митної системи в умовах її функціонування в межах Державної фіскальної служби України. Окрім того, існує й низка інших нагальних проблем, що потребують оптимального вирішення на засадах реалізації обґрунтованих реформаторських заходів.

Так, відповідно до Міжнародного рейтингу «Doing Business 2018», Україна за параметром «Міжнародна торгівля» посідає лише 119 місце серед 190 країн. Водночас, слід зазначити, що, порівнюючи Україну та країни Європи та Центральної Азії, доволі несприятливою виглядає ситуація щодо часу документального оформлення експортних операцій (96 год. проти 27,9 год. відповідно), вартості документального оформлення експортних операцій (292 дол. США проти 113,8 дол. США відповідно), часу на про-

ходження прикордонного та митного контролю при імпорتنих операціях (72 год. проти 25,9 год. відповідно), часу документального оформлення імпорتنих операцій (168 год. проти 27,3 год. відповідно), вартості документального оформлення імпорتنих операцій (212 дол. США проти 94,7 дол. США відповідно) [1].

Згідно з результатами спеціалізованого опитування Інституту економічних досліджень та політичних консультацій «Спрощення процедур торгівлі в Україні: оцінки та очікування бізнесу 2017/2018» в межах проекту «Діалог зі сприяння торгівлі», що проводилося між українськими експортерами та імпортерами, ключовими проблемами в роботі вітчизняної митниці є:

- ✦ недосконале митне законодавство (зазначили 47% опитаних);
- ✦ застарілість технічного оснащення (26%);
- ✦ свідоме завищення митної вартості товарів (26%);
- ✦ недостатня прозорість та відкритість (26%);
- ✦ корупція та хабарництво (24%);
- ✦ постійні зміни структури та керівництва (18%);
- ✦ фіскальна функція митниці (14%);
- ✦ непрофесіоналізм інспекторів (13%) [2].

Очевидно, що в умовах європейської інтеграції такі проблеми є неприпустимими та мають бути вирішені на засадах впровадження дієвих реформаторських заходів у митній сфері. У цьому контексті доцільно проаналізувати досвід успішних європейських держав, які характеризуються прогресивними та ефективними митними системами, та перейняти найбільш адекватні до українських реалій митні принципи. На підставі вивчення таких ключових параметрів, як рівень розвитку держави та, зокрема, її митної системи, приналежність до Європейського Союзу, чисельність населення, загальна площа території, наявність водних і сухопутних кордонів та інших, було обрано Францію як одну із репрезентативних європейських держав у контексті можливого перейняття досвіду побудови та функціонування її митної системи.

Франція є країною, що розташована на заході Європи, межує із Бельгією, Люксембургом, Німеччиною, Швейцарією, Іспанією, Андоррою, Італією, Монако, омивається Середземним морем і Атлантичним океаном. Загальна площа території Франції складає 543 965 кв. км. Понад половини державних кордонів є морськими (близько 3100 км). Станом на 01.07.2017 р. чисельність населення Франції становило 67,247 млн осіб. Франція є розвинутою європейською державою із високим рівнем доходу. Валовий національний дохід на душу населення у 2017 р. досягнув 38 950 дол. США. За обсягами зовнішньої торгівлі та експорту промислової продукції Франція посідає четверте місце у світі (після США, Німеччини та Японії) [3; 4].

* Публікація містить результати досліджень, проведених при грантовій підтримці Державного фонду фундаментальних досліджень за конкурсним проектом Ф83/81-2018.

У Франції митна адміністрація іменується як Генеральна дирекція з митних питань та непрямого оподаткування, очільником якої є Генеральний директор Рудольф Гінтз. За типом митної адміністрації французька митниця є саме митним органом, що засвідчує домінування митних функцій. Митниця Франції була приєднана до Всесвітньої митної організації у 1952 р. [5].

Організаційно французька митниця сформована із Генеральної адміністрації, якій підпорядковуються 12 міжрегіональних управлінь та 7 національних департаментів. Генеральна адміністрація французької митниці, яка розташована у м. Монтрей, складається із 6 управлінь та статистичного відділу, а також відділів міжнародних відносин, комунікацій та управлінського контролю [6].

За функціональним принципом митниця Франції складається із 7 національних департаментів: управління національного митного судового обслуговування; національного управління митних інвестицій та інформації; національного управління набору персоналу та професійного навчання; національного управління статистики та міжнародної торгівлі; митного інформаційно-технологічного центру; відділу спільних лабораторій та національного митного музею [6].

Територіально митниця Франції утворена із 12 міжрегіональних управлінь, яким підпорядковуються 42 регіональні управління та 4 регіональних управління берегової охорони. Своєю чергою, до кожного міжрегіонального управління входить від 2 до 6 регіональних управлінь. При цьому кожне регіональне управління складається в середньому із 3 підрозділів. Загалом французька митниця налічує близько 17 тис. працівників, складається із приблизно 200 митних постів та 270 пунктів спостереження у повітрі, на землі та на морі [6].

У Франції митниця позиціонується як орган, що регулює міжнародну торгівлю, сприяє нарощенню обсягів зовнішньоторговельних операцій, спрощенню процедур їхнього оформлення та забезпечує національну безпеку. Ключовою місією функціонування французької митниці є сприяння безпечній торгівлі на міжнародному рівні, всередині держави та в межах Європейського Союзу. Для втілення місії встановлено ключові напрями роботи митниці Франції, що передбачають реалізацією таких ключових комплексних завдань, як [7–9]:

- ✦ забезпечення економічної конкурентоспроможності суб'єктів господарювання шляхом сприяння зовнішньоторговельним операціям, що реалізуються законними шляхами;
- ✦ боротьба із шахрайством і захист держави та її громадян від торгівлі забороненими і небезпечними товарами;
- ✦ забезпечення справедливого й об'єктивного оподаткування зовнішньоекономічних операцій з урахуванням європейських норм;

- ✦ розвиток кадрового забезпечення;
- ✦ розвиток матеріального забезпечення.

Слід зазначити, що весь персонал французької митниці узагальнено поділяється на дві категорії: «працівники, що реалізують комерційні операції, та загальна адміністрація» (складає близько 50% усього персоналу) та «інспектори» (становить приблизно 45% усього персоналу).

Щодо матеріального забезпечення, то варто зауважити, що митниця Франції оснащена прогресивними основними засобами. Так, на сухопутній частині митники мають у розпорядженні власний автопарк, який складається із автомобілів, мотоциклів та мобільних сканерів-вантажівок. Для морської частини митники використовують флоти суден у всіх прибережних водах. Тоді як для повітряної частини застосовуються двохмоторні літаки та гелікоптери прогресивного типу.

Проаналізуємо ключові результати роботи митниці Франції за 2017 р.

Так, у 2017 р. працівниками французької митниці було вилучено 958 видів вогнепальної зброї, що на 11,4% більше від попереднього року. Це підтверджує зростання ефективності протидії тероризму та захисту громадян держави, підвищення національної безпеки. За 2017 р. митні органи Франції, зокрема Національне Митне Судове Управління, вилучило або виявило 862 млн кримінальних активів, що на 477% більше від попереднього року. Це вказує на високу ефективність боротьби французької митниці із економічною злочинністю. Водночас, варто зазначити, що митні органи Франції на високому рівні протидіють великомасштабній незаконній торгівлі та організованим злочинам. Так, за 2017 р. працівниками французької митниці на території Франції та міжнародних вод вилучено близько 66,1 т наркотиків (у тому числі 9,2 т кокаїну та 46,1 т канабісу), що сумарно на 46,6% більше від попереднього року. Тоді як за кордоном вилучено близько 33,8 т наркотиків (у тому числі 15,1 т кокаїну та 18,6 т канабісу), що сумарно на 26,5% менше від попереднього року. Французька митниця характеризується також і ефективною боротьбою із незаконним переміщенням тютюнових виробів. Так, за 2017 р. працівники французької митниці вилучили 350,5 т контрабанди тютюнових виробів як на території Франції, так і за її межами [10].

Митниця Франції також дбає і про ефективний захист навколишнього середовища та споживачів від ввезених на територію держави небезпечних чи неякісних товарів. Так, за 2017 р. працівниками французької митниці оглянуто 50,3 млн шт. товарів, у тому числі 6,4 млн шт. іграшок, що на 32,4% більше від попереднього року. Також у цьому році вилучено 8,4 млн шт. підроблених товарів. Крім того, виявлено 484 факти порушень при переміщенні рідкісних видів рослин і тварин, зафіксовано 471 випадок незаконної переробки відходів [10].

Окрім ефективної правоохоронної діяльності, митниця Франції також забезпечує підвищення міжнародної конкурентоспроможності французького бізнесу. Це досягається завдяки впровадженню та використанню високопрогресивних стандартів митного оформлення. Так, у 2017 р. середній час митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон Франції, складав 3 хв. 14 с. на противагу 13 хв. у 2004 р., що вказує на досягнення значного прогресу у цій сфері [10].

У 2017 р. 1 769 підприємницьких структур одержали сертифікат Уповноваженого економічного оператора, що на 11,3% більше від попереднього року. 2 643 суб'єкти господарювання одержали кваліфіковані консультації французьких митних центрів з питань економічних операцій. Вказаний показник на 6,4% перевищує значення попереднього року. Варто також зазначити, що рівень електронного декларування як експортних, так і імпорتنних операцій досягнув 100%. Це вказує на той факт, що діяльність митниці у Франції спрямована, передусім, на сприяння та спрощення зовнішньоекономічної діяльності бізнес-структур [10].

Слід зазначити, що відповідно до міжнародного рейтингу «Doing Business 2018» за параметром «Міжнародна торгівля» Франція посідає 1 місце, аналогічно до попереднього року. 88% користувачів задоволені послугами французької митниці. Таким чином, можна стверджувати, що митниця Франції функціонує для задоволення потреб суб'єктів господарювання [1].

Митниця Франції перманентно вдосконалює сферу оподаткування та підтримки бізнес-сектора. Так, у 2017 р. французькою митницею зібрано 79,5 мільярдів податків (50,9 мільярдів з яких складають енергетичні податки), що на 4,6% більше від 2016 р. Діяльність французької митниці спрямована на раціональне використання фінансових ресурсів. Так, у 2017 р. адміністрування 100 євромитних зборів та податків вартувало державі 40 євроцентів. Загалом за 2017 р. французька митниця збільшила національний бюджет на 1,147 мільярдів євро [10].

Стосовно кадрового забезпечення митниці Франції, то слід зауважити, що чисельність працівників французької митниці порівняно із 2016 р. зросла приблизно на 1000 осіб. Це свідчить про активізацію та розширення діяльності митних органів у Франції, зростання ефективності їхнього функціонування [10].

Як зазначають фахівці французької митниці, їхня система, передусім, функціонує для підтримання бізнесу в державі, сприяння зовнішньоекономічній діяльності французьких підприємств, спрощення процедур міжнародної торгівлі. У зазначеному контексті французька митниця підготувала масштабний проект підтримання бізнес-структур з метою імplementації положень Митного кодексу ЄС. Проект «Митне оформлення у Франції» передбачає виконан-

ня 40 конкретних систематизованих заходів митного характеру за визначеними ключовими митними пріоритетами на період 2015–2018 рр. Варто зазначити, що проект розроблений з метою підвищення ефективності застосування європейських митних правил у практиці функціонування французької митниці. Усі заходи спрямовані на спрощення та оптимізацію митних процедур, зниження витрат і часу на митне оформлення, а також підтримання бізнес-структур на міжнародному рівні. Слід також зауважити, що переважна частина запланованих митних заходів уже досягнута, однак вони можуть бути орієнтирами для реформування вітчизняної митної системи, котра перебуває на значно нижчому рівні розвитку, ніж у Франції. Крім того, варто зазначити, що з огляду на істотні диспропорції у рівнях розвитку митних систем України та Франції, окремі заходи з розвитку французької митної системи не можуть бути імplementовані на сучасному етапі у вітчизняній митній практиці, а лише служити перспективними орієнтирами в майбутній діяльності [11].

Отже, на підставі аналізу досвіду Франції щодо побудови та функціонування митної системи можна виокремити такі ключові принципи роботи французької митниці, які доцільно використати при реформуванні вітчизняної митної системи:

1) *відокремлення митного органу зі складу Державної фіскальної служби України та створення незалежного органу – Національної митної служби України*, котра б поряд із податковою та казначейською службами підпорядковувалась Міністерству фінансів України. Такий реформаторський захід спричинений необхідністю виокремлення та зміцнення митної функції держави, яка б втілювалась у відокремленому та митно орієнтованому органі влади за прикладом французької моделі побудови митної системи;

2) *створення в організаційній структурі управління митних органів 5 міжрегіональних митних управлінь (палат) (Центрального, Північного, Південного, Західного та Східного управлінь)*, котрі реалізуватимуть контроль за діяльністю підпорядкованих на їхній території митниць за прикладом побудови французьких митних органів. У межах забезпечення національної безпеки до їхніх функціональних повноважень доцільно віднести боротьбу із контрабандою, митний пост-аудит, організування статистичної роботи та формування звітності, взаємодію із представниками органів місцевої влади та бізнесу;

3) *поділ працівників митних органів на дві категорії: «оперативний персонал» та «адміністративний персонал»*. Зокрема, оперативний персонал виконуватиме основні митні функції, пов'язані, насамперед, із митним оформленням і контролем, тоді як до адміністративного персоналу увійдуть працівники бухгалтерії, кадрового, господарського відділів

тощо. При цьому частка оперативних працівників має складати близько 50% усього персоналу митних органів. Таку практику зустрічаємо і в межах французької митної системи, що дає змогу досягнути чіткого розмежування та виокремлення працівників основної діяльності митної специфіки від працівників загальногo адміністративного профілю;

4) *запровадження Інституту уповноваженого економічного оператора*. На фоні французької митниці, де діє такий Інститут і перманентно розвивається шляхом впровадження спрощень для підприємств, котрі одержали статус уповноваженого економічного оператора, відповідно до принципів Європейського Союзу, доцільно активізувати зусилля щодо виконання положень Митного кодексу України, що стосуються Інституту уповноваженого економічного оператора.

При цьому до більш конкретних заходів щодо реформування вітчизняної митної системи за прикладом Франції доцільно віднести:

- ✦ розвиток національного «єдиного вікна» при переміщенні товарів через митний кордон країни відповідно до європейських принципів;
- ✦ збільшення кількості підприємств зі статусом Уповноваженого (схваленого) експортера;
- ✦ зменшення часу на митне оформлення товарів при переміщенні через митний кордон країни;
- ✦ удосконалення автоматизованої системи управління ризиками відповідно до європейських стандартів задля підвищення рівня національної безпеки;
- ✦ удосконалення матеріально-технічного забезпечення митних органів шляхом його ґрунтового оновлення, заміни застарілих і закупівлі нових матеріальних і технічних засобів митного оформлення та контролю;
- ✦ підвищення прозорості роботи митних органів за допомогою висвітлення інформації на спеціальних інформаційних ресурсах;
- ✦ розвиток інформаційної та консультативної функцій митних органів;
- ✦ розвиток діалогу із представниками бізнесу та інших організацій щодо вдосконалення роботи митних органів тощо.

ВИСНОВКИ

Незважаючи на євроінтеграційні перетворення в державі, вітчизняна митна система перебуває на стагнаційному етапі розвитку, що характеризується існуванням чималої кількості проблем. Така ситуація першочергового спричинена пріоритизацією фіскальної функції митних органів у структурі Державної фіскальної служби України та, відповідно, неналежною увагою до розвитку митної сфери. Відсутність ефективної митної системи зумовлює виникнення чималих перешкод для ведення зовнішньоекономічних операцій вітчизняними бізнес-струк-

турами. Така митна практика не відповідає вимогам і стандартам Європейського Союзу та, відповідно, не сприяє європейській інтеграції України. Все вищевикладене зумовило необхідність у реформуванні національної митної системи з урахуванням досвіду провідних європейських держав, що характеризуються ефективними митними системами. У межах дослідження було обрано та проаналізовано досвід Франції щодо побудови та функціонування митних органів. Результати дослідження засвідчили необхідність організаційного реформування митної системи України в контексті створення окремого органу – Національної митної служби, пріоритетним напрямом функціонування якої повинен стати розвиток митної сфери відповідно до стандартів, правил і принципів Європейського Союзу. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Офіційний сайт Міжнародного рейтингу Doing Business. URL: <http://www.doingbusiness.org/>
2. Аналітичний звіт за результатами третьої хвили опитування українських імпортерів та експортерів Інституту економічних досліджень та політичних консультацій «Спрощення процедур торгівлі в Україні: оцінки та очікування бізнесу 2017/2018» в межах проекту «Діалог зі сприяння торгівлі». URL: http://www.ier.com.ua/ua/areas_of_research/international_economics?pid=5985
3. Офіційний сайт Національної статистики та економічних досліджень Франції. URL: <https://www.insee.fr/en/accueil>
4. Офіційний сайт Державної підтримки українського експорту при Міністерстві економічного розвитку та торгівлі України. URL: <http://ukrexport.gov.ua/>
5. Офіційний сайт Всесвітньої митної організації. URL: <http://www.wcoomd.org/>
6. A brief introduction to French Customs / Infos Douane Service. March 2011. URL: [http://www.douane.gouv.fr/Portals/0/fichiers/information/publication-douane/langues-etrangeres/french-customs-\(en\).pdf](http://www.douane.gouv.fr/Portals/0/fichiers/information/publication-douane/langues-etrangeres/french-customs-(en).pdf)
7. French Customs Strategic Plan 2018 / General Directorate of Customs and Excise. January 2014. URL: <http://www.douane.gouv.fr/Portals/0/fichiers/information/publication-douane/langues-etrangeres/french-customs-strategic-plan-2018.pdf>
8. Давидовська Г. І. Історико-правові аспекти еволюції митних режимів Франції. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2016. № 18. С. 25–27.
9. Ченцов В. В. Особливості управління митною службою Франції. *Держава та регіони. Серія «Державне управління»*. 2009. № 2. С. 178–182.
10. Protection through action – 2017 results / Directorate General of Customs and Excise. Information and Communication Unit. Infos Douane Service. March 2018. URL: <https://www.douane.gouv.fr/Portals/0/fichiers/information/publication-douane/langues-etrangeres/french-customs-2017-results-en.pdf>
11. Customs clearance in France. 40 concrete measures. Businesses in the heart of French Customs priorities / General Directorate of Customs and Excise. Bureau Information et Communication. September 2015. URL: <http://www.douane>

[gouv.fr/Portals/0/fichiers/professionnel/dedouanement/dedouanez-en-france/customs-clearance-in-france-\(en\).pdf](http://gouv.fr/Portals/0/fichiers/professionnel/dedouanement/dedouanez-en-france/customs-clearance-in-france-(en).pdf)

REFERENCES

"A brief introduction to French Customs". Infos Douane Service. March 2011. [http://www.douane.gouv.fr/Portals/0/fichiers/information/publication-douane/langues-etrangeres/french-customs-\(en\).pdf](http://www.douane.gouv.fr/Portals/0/fichiers/information/publication-douane/langues-etrangeres/french-customs-(en).pdf)

"Analytichnyi zvit za rezultatamy tretyoi khvyli opytuvania ukrainskykh importeriv ta eksporteriv Instytutu ekonomichnykh doslidzhen ta politychnykh konsultatsii «Sproshchennia protsedur torhivli v Ukraini: otsinky ta ochikuvannia biznesu 2017/2018» v mezhakh proektu «Dialoh zi spriannia torhivli» [Analytical report on the results of the third round of a survey of Ukrainian importers and exporters of the Institute for Economic Research and Policy Consulting "Trade Facilitation in Ukraine: Business Estimates and Expectations 2017/2018" within the framework of the "Trade Facilitation Dialogue" project]. http://www.ier.com.ua/ua/areas_of_research/international_economics?pid=5985

"Customs clearance in France. 40 concrete measures. Businesses in the heart of French Customs priorities" General Directorate of Customs and Excise. Bureau Information et Communication. September 2015. [http://www.douane.gouv.fr/Portals/0/fichiers/professionnel/dedouanement/dedouanez-en-france/customs-clearance-in-france-\(en\).pdf](http://www.douane.gouv.fr/Portals/0/fichiers/professionnel/dedouanement/dedouanez-en-france/customs-clearance-in-france-(en).pdf)

Chentsov, V. V. "Osoblyvosti upravlinnia mytnoiu sluzhboiu Frantsii" [Features of the management of the French customs service]. *Derzhava ta rehiony. Seriya «Derzhavne upravlinnia»*, no. 2 (2009): 178-182.

Davydovska, H. I. "Istoryko-pravovi aspekty evoliutsii mytnykh rezhymiv Frantsii" [Historical and legal aspects of the evolution of the customs regimes of France]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»*, no. 18 (2016): 25-27.

"French Customs Strategic Plan 2018". General Directorate of Customs and Excise. January 2014. <http://www.douane.gouv.fr/Portals/0/fichiers/information/publication-douane/langues-etrangeres/french-customs-strategic-plan-2018.pdf>

Ofitsiyni sait Derzhavnoi pidtrymky ukrainskoho eksportu pry Ministerstvi ekonomichnoho rozvytku ta torhivli Ukrainy. <http://ukrexport.gov.ua/>

Ofitsiyni sait Mizhnarodnoho reitynhu DoingBusiness. <http://www.doingbusiness.org/>

Ofitsiyni sait Natsionalnoi statystyky ta ekonomichnykh doslidzhen Frantsii. <https://www.insee.fr/en/accueil>

Ofitsiyni sait Vsesvitnyoi mytnoi orhanizatsii. <http://www.wcoomd.org/>

"Protection through action – 2017 results". Directorate General of Customs and Excise. Information and Communication Unit. Infos Douane Service. March 2018. <https://www.douane.gouv.fr/Portals/0/fichiers/information/publication-douane/langues-etrangeres/french-customs-2017-results-en.pdf>